

1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหา

การพัฒนาประเทศให้มีความแข็งแกร่งทางเศรษฐกิจนั้น ประเทศจำเป็นจะต้องมีความพร้อมทั้งทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ วิชาการความรู้ และทรัพยากรมนุษย์ ดังนั้นการเตรียมความพร้อมเพื่อบรรลุเป้าหมายดังกล่าว คือ การสร้างให้ทรัพยากรมนุษย์ มีความพร้อมทั้งทางกายและใจ ดังพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว “กีฬามีความสำคัญยิ่งต่อชีวิตของคนและชีวิตของบ้านเมือง” อีกทั้งนโยบายของรัฐบาลตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 พ.ศ. 2545 – 2549 ที่มุ่งเน้นในการพัฒนาคน ครอบคลุม ชุมชน และสังคมให้เป็นแกนหลักของสังคมไทย เพื่อให้คนไทยมีร่างกายแข็งแรง สุขภาพจิตดี มีคุณธรรม ซึ่งเป็นกระบวนการหนึ่งที่จะพัฒนาคนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และตามแผนพัฒนาการกีฬาของชาติฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2545 - 2549) เป็นแผนแม่บทของการพัฒนาการกีฬาของประเทศไทย มุ่งขยายและยกระดับพัฒนาการกีฬาระดับพื้นฐานของประชาชน ให้กว้างขวางและสูงขึ้นจนถึงระดับการพัฒนาสู่ความเป็นเลิศ มุ่งพัฒนาคุณภาพการออกกำลังกายและการเล่นกีฬาให้สอดคล้องกับสภาพสังคมในปัจจุบัน โดยสามารถให้เด็ก เยาวชน และประชาชน ได้มีการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ ดังนั้น การพัฒนาการกีฬานั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการพัฒนา ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทั้งกับชุมชนควบคู่ไปกับการพัฒนาเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ

กรุงเทพมหานครมีประชากรอยู่อย่างหนาแน่น ประมาณ 5,570 คนต่อตารางกิโลเมตร รวมไปถึงประชากรแฝงในกรุงเทพมหานครที่มีอยู่เป็นจำนวนมาก ส่งผลต้องมีพื้นที่สาธารณะที่ใช้สำหรับการพักผ่อนและออกกำลังกายให้เพียงพอต่อการใช้สอยของประชากรในกรุงเทพมหานคร จากการสำรวจของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (2540) พบว่าสวนสาธารณะคิดเป็นร้อยละ 0.54 ซึ่งทางกรุงเทพมหานคร ต้องการให้มีพื้นที่สวนสาธารณะคิดเป็นร้อยละ 2 ของพื้นที่ทั้งหมด และจากการสำรวจพบว่ากรุงเทพมหานครมีพื้นที่ศูนย์การกีฬา 0.26 ตารางเมตรต่อคน แต่เมื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานการวางผังเมืองของต่างประเทศพบว่า กรุงเทพมหานครควรมีอัตราส่วนพื้นที่ 0.42 ตารางเมตรต่อคน จึงเห็นได้ว่ากรุงเทพมหานครแทบจะไม่มีพื้นที่ว่างไว้สำหรับจัดสร้างศูนย์การกีฬา

จากงานวิจัยของ สุภาภรณ์ ประมุขมัย (2543) เรื่องสภาพและปัญหาเกี่ยวกับการดำเนินงานลานกีฬาพบว่า ควรมีการปรับปรุง สถานที่ อุปกรณ์ และสิ่งอำนวยความสะดวก และจัดการเรื่องปัญหาเกี่ยวกับกลุ่มคนที่เข้ามาใช้บริการ โดยเฉพาะเพศหญิงและผู้สูงอายุมีจำนวนเข้ามาใช้บริการน้อยมาก และงานวิจัยของ นุสรา ปภังกรกิจ (2543) เรื่องปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการออกกำลังกายของเยาวชนในศูนย์เยาวชนกรุงเทพ พบว่าควรมีการปรับปรุงให้มีอุปกรณ์กีฬาที่เพียงพอต่อการใช้งานของผู้ใช้บริการ รวมถึงร้านค้าและห้องเปลี่ยนเครื่องแต่งตัว จากเหตุดังกล่าวส่งผลให้ศูนย์การกีฬาดูปล่อยทิ้งไว้เป็นสถาปัตยกรรมที่ไร้ประโยชน์

ผู้วิจัยจึงเห็นว่า มีความจำเป็นต้องหาแนวทางในการออกแบบและบริหารจัดการศูนย์การกีฬาในกรุงเทพมหานครเพื่อการสร้างสรรค์สาธารณประโยชน์ อันจะก่อให้เกิดอรรถประโยชน์สูงสุดต่อประชากรในกรุงเทพมหานคร รวมทั้งเกิดประสิทธิผลแก่ผู้ใช้บริการและผู้ประกอบการหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับศูนย์การกีฬา

1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย

1. สำรวจและวิเคราะห์ลักษณะทางกายภาพและการบริหารจัดการศูนย์การกีฬาในกรุงเทพมหานคร
2. จัดกลุ่มศูนย์การกีฬาในกรุงเทพมหานคร
3. ศึกษาลักษณะประชากรแต่ละกลุ่มตามแผนพัฒนาของกรุงเทพมหานครสู่เมืองน่าอยู่
4. สำรวจวัดชี้ให้บริการของแต่ละกลุ่มศูนย์การกีฬา
5. ศึกษาองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมของศูนย์การกีฬา
6. วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมของศูนย์การกีฬากับ ลักษณะประชากร และวัดชี้ให้บริการแต่ละกลุ่มขนาดศูนย์การกีฬา
7. วิเคราะห์ความแตกต่างด้านความพึงพอใจในการบริหารจัดการระหว่างศูนย์การกีฬาแต่ละกลุ่มตามขนาดศูนย์การกีฬา
8. สรุปแนวทางการออกแบบและบริหารจัดการศูนย์การกีฬาในกรุงเทพมหานคร
9. นำเสนอ ออกแบบศูนย์การกีฬา วิเคราะห์ความเป็นไปได้โครงการและประเมินแบบจากผู้เชี่ยวชาญ

1.3 ขอบเขตการวิจัย

1. การวิจัยนี้ศึกษาข้อมูลในศูนย์การกีฬาที่สังกัด สำนักวัฒนธรรมกีฬาและการท่องเที่ยวในกรุงเทพมหานคร ประกอบด้วยศูนย์กีฬาและศูนย์เยาวชน
2. การวิจัยนี้ศึกษาเพื่อกำหนดแนวทางการออกแบบศูนย์การกีฬาให้สอดคล้องกับแผนพัฒนากรุงเทพมหานครสู่เมืองน่าอยู่

1.4 สมมติฐานการวิจัย

ลักษณะประชากรและที่ตั้งเป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดกับลักษณะทางกายภาพของศูนย์การกีฬา โดยมีสมมติฐานย่อย 2 ข้อ ได้แก่

1. ขนาดของศูนย์การกีฬามีความสัมพันธ์กับรัศมีการให้บริการของศูนย์การกีฬา
2. ลักษณะประชากรเป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรม

1.5 ระเบียบวิธีการวิจัย

งานวิจัยนี้มุ่งที่จะสร้างแบบและกำหนดแนวทางการออกแบบศูนย์การกีฬา ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยประเภทวิจัยและพัฒนา (research & development) โดยใช้เทคนิคทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ (ดูรายละเอียดในบทที่ 3) โดยมีกระบวนการวิจัยดังนี้

1. ศึกษากรณีศึกษา และศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกล่าวคือ ผู้วิจัยกำหนดกลุ่มตัวแปร โดยการศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องและกรณีศึกษา แบ่งได้เป็น 3 ส่วนได้แก่ การศึกษาลักษณะประชากรในกรุงเทพมหานครจากข้อมูลทุติยภูมิ การศึกษาสภาพศูนย์การกีฬาในปัจจุบันจากกรณีศึกษาศูนย์การกีฬา 40 ศูนย์ เพื่อนำไปจัดกลุ่มตามขนาดของศูนย์การกีฬา และการศึกษาองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมของศูนย์การกีฬาจากวรรณกรรม และกรณีศึกษา 9 กรณี

2. เก็บข้อมูลเชิงประจักษ์จากผู้ให้บริการศูนย์การกีฬาปัจจุบัน กล่าวคือผู้วิจัยใช้แบบสอบถามความต้องการกับผู้ให้บริการศูนย์การกีฬาและการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ เพื่อวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะประชากรกับความต้องการองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรม หาความสัมพันธ์ระหว่างขนาดของศูนย์การกีฬากับรัศมีการให้บริการ และหาความแตกต่างระหว่างการบริหารจัดการศูนย์การกีฬา กลุ่มตัวอย่าง 3 ศูนย์

3. สรุปแนวทางการออกแบบและบริหารจัดการศูนย์การกีฬาในกรุงเทพมหานคร จากการวิเคราะห์หัวข้อย่อยต่าง ๆ เพื่อนำแนวทางการออกแบบไปใช้ในการออกแบบศูนย์การกีฬาในพื้นที่กรุงเทพมหานคร

4. การพัฒนาแบบและการประเมินการออกแบบกล่าวคือ พัฒนาการออกแบบ โดยการนำเสนอแบบในพื้นที่กรณีศึกษาโรงงานยาสูบ และวิเคราะห์ความเป็นไปได้โครงการ จากนั้นนำไปประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 2 ท่าน

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

งานวิจัยนี้เสนอผลงานออกมาเป็นแนวทางการออกแบบและแบบศูนย์การกีฬาโดยจะเป็นประโยชน์แก่ผู้เกี่ยวข้องดังนี้

1. เยาวชนและชุมชนได้ศูนย์การกีฬาที่เป็นไปตามความต้องการของคนในชุมชน
2. ผู้เกี่ยวข้องในสาขาวิชาออกแบบสามารถนำไปเป็นแนวทางในการออกแบบศูนย์การกีฬา
3. ผู้เกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบาย ในการพัฒนากรุงเทพมหานครสู่เมืองน่าอยู่ สามารถนำข้อมูลไปช่วยในการกำหนดนโยบายในการจัดสร้างศูนย์การกีฬา
4. หน่วยงานภาครัฐสามารถมีรายได้เพิ่มมากขึ้นและช่วยในการแก้ปัญหาของเยาวชน เพื่อพัฒนาทรัพยากรบุคคล
5. นักวิชาการสามารถศึกษาต่อไปได้ในเรื่องของศูนย์การกีฬาและการวางแผนพัฒนาพื้นที่สาธารณะ

1.7 คำจำกัดความ

ศูนย์การกีฬา หมายถึง ศูนย์เยาวชน และศูนย์กีฬา

ศูนย์เยาวชน (youth recreation center) หมายถึง สถานที่สร้างเสริมประสบการณ์ นันทนาการ ให้แก่เยาวชนหรือ สถาบันที่จัดให้เยาวชนท้องถิ่นได้มีโอกาสพบปะสังสรรค์ใช้เวลาว่าง หลังจากการศึกษาให้ได้ประโยชน์ เช่น ได้พักผ่อน ความรู้ สร้างความสามัคคี ออกกำลังกาย ทำงานศิลปะ และทำประโยชน์ร่วมกันซึ่งแต่ละศูนย์ก็จะมีกิจกรรมหลากหลาย ได้แก่ กีฬา ดนตรี

นาฏศิลป์ ศิลปะห้องสมุด และกิจกรรมพิเศษอื่นๆ เช่น การทัศนศึกษา การแข่งขันกีฬาระหว่างศูนย์ และการอยู่ค่ายพักแรม เป็นต้น

ศูนย์กีฬา (sport complex) หมายถึง พื้นที่ที่ให้บริการส่งเสริมกีฬา การเล่นกีฬาโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ ฝึกสอนกีฬาขั้นพื้นฐานให้แก่เยาวชนและประชาชนผู้สนใจ จัดกิจกรรมกีฬามวลชนให้แก่เยาวชนและประชาชนทุกระดับ ส่งเสริมกีฬาเพื่อสร้างความเป็นเลิศให้นักกีฬา

องค์ประกอบทางสถาปัตยกรรม (architectural elementals) ของศูนย์การกีฬา หมายถึง องค์ประกอบที่ใช้ในการออกแบบศูนย์การกีฬา สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ส่วนคือ แนวคิด (concept) พื้นที่ใช้สอย (function) และทางสัญจรภายใน (circulation)

ลักษณะประชากร หมายถึง ประชากรที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร โดยศึกษาในปัจจุบันเรื่อง เพศ อายุ และรายได้

รัศมีให้บริการ (catchment area) หมายถึง พื้นที่ที่ศูนย์การกีฬาแต่ละแห่งสามารถให้บริการครอบคลุมไปถึง

ขนาดของศูนย์การกีฬา หมายถึง กลุ่มของศูนย์การกีฬาที่แบ่งโดยใช้ปัจจัย 4 ปัจจัย ได้แก่ พื้นที่ ความหนาแน่นของประชากรในบริเวณศูนย์การกีฬา อัตราผู้ใช้บริการต่อพื้นที่ และจำนวนกิจกรรม

ภาพที่ 1.1
แผนภูมิแสดงขั้นตอนกระบวนการวิจัย

